

Kompetansemål Samfunnsfag:

Vise korleis hendingar kan framstillast ulikt – drøfte korleis interesser og ideologi kan prege synet på kva som blir opplevd som fakta og sanning.

En historiefortelling: Sommertoget, Bratsbergbanen og Notodden

Av Ragnar Steinstad

Vi var mange som gleda oss til å se på, og høre om historia vi er en del av. Dette var et program der det positive og det vi kan være stolt av skulle komme fram. Men det var også et program som skulle fortelle om våre forfedre som bygde landet.

På Bratsbergbanen på vei til Notodden kjørte toget gjennom tunneler, over store og høye bruer, bratte fjellskråninger og et mildt sagt et vanskelig terreng å bygge en jernbane i.

Jeg er født og oppvokst ved siden av jernbanen, min bestefar jobba som anleggsarbeider på Bratsberg-banen og min far hadde et langt liv som arbeider når skinnegangen skulle vedlikeholdes. Jeg hadde en sommer jobb på banen.

Jeg har også i to perioder jobba på Norsk Hydro i Porsgrunn, og som elektriker på Notodden noen år. Så spørsmålet om hvem som bygde Hydro, jernbanen og kraftstasjonene er både et historisk og personlig spørsmål.

Dette er noen tanker jeg gjorde meg som helt ung arbeider når jeg på jernbanen og Hydro sammen med tusener av andre brukte livet mitt på å selge arbeidskraften inn i slike virksomheter.

Det er jo dette fellesskap av arbeidere sammen med ledere, ingeniører, som skaper de store underverkene av kraftstasjoner, fabrikker og jernbaner.

Jeg tenkte videre at når vi skapte det sammen, så burde vi også eie det sammen. Slik jernbanen er fram til i dag, og Hydro var i deler av sin historie. De var eid av staten.

Derfor var det en trist opplevelse når en programleder fra Porsgrunn la opp til en historiefortelling der bankmannen fra Sverige (Wallenberg) fikk en større plass i fortellingen enn de tusener av arbeidere og ingeniører som jobba på anleggene.

Det Wallenberg bidrog med var å putte hendene dypt i lomma for å finne penger som kunne investeres i norsk vannkraft og industri slik at pengebunken hans ville bli større.

Og historia om Sam Eide, blomstene og statsministerdattera fikk stor plass når vi kjørte gjennom fjella på Bratsberg banen.

Jeg kjenner godt historia om gründeren Sam Eide.

Han fortjener en stor plass i historia om industrieventyret på Notodden og Rjukan.

Han var en framsynt patriark og kapitalist som fikk kjøpt opp fosser og fikk skaffa svensk og fransk kapital slik at kraftstasjoner og industri kunne bygges.

Og han var epokegjørende sammen med vitenskapsmannen Birkeland i å få tatt ut Nitrogen fra lufta ved industriproduksjon, slik at en kunne øke avlingene i landbruket.

En skal ikke snakke ned den betydninga disse personene hadde, i det som i dag er verdensarvstatus på Notodden og Rjukan.

Men Birkelands metode blei etter noen år overtatt av den tyske Haber-Bosch teknologien.

Men vi i Norge hadde vannkrafta og energien, og blei verdens-ledende i produksjon av gjødsel.

Det var vi som bygde landet –med våre hender og vår rygg, heter det i en arbeidersong

Disse store industri og jernbaneanleggene hadde sin bakgrunn i at teknologien og vitenskapen hadde skapt helt nye muligheter.

Tyskland var sannsynligvis det landet som med sin ingeniørutdannelse som gjorde det mulig å bygge kraftstasjoner og jernbaner på det tidspunktet.

Men uten de tusener av flinke fagfolk, dyktige ingeniører, arbeidsvillige og hardt arbeidene anleggsfolk, av

tilreisende rallarer så ville ingen ting bli skapt.

Og mens Sam Eyde satt i sitt slottslignende Admini på Notodden og reiste som en adel på Tinnfossferga, slåss nydanna fagforeninger for et anstendig liv for arbeidere.

Gjør din plikt og krev din rett var deres motto og parole.

På Notodden så står den stolte rallar-statuen som en bauta i historien.

Det at hele denne historia blei «glømt» i fortellinga til sommertoget opp til Notodden, gjør meg trist og sint på vegne av de som lever et bedre liv som et resultat av deres slit og fagforenings kamp.

Et dikt som har fulgt meg i et langt arbeidsliv, og som jeg ofte tok og hengte opp der jeg jobba: Diktet er skrevet av Bertolt Brecht.

EN LESENDE ARBEIDERS SPØRSMÅL.

Hvem bygde Theben med de sju portene.

I bøkene står noen kongenavn

Har kongene slept murblokker?

Og Babylon, ødelagt så mange ganger:

Hvem gjenreiste Babylon så mange ganger?

Lima strålte av gull: hvor bodde

bygningarbeiderne i Lima?

Den kinesiske mur ble endelig ferdig:

Hvor gikk murerne da?

Det store Roma er fullt av triumfbuer:

Hvem satte de opp? Over hvem triumferte de?

Og i sagnenes Bysantz : Bodde alle i slott?

Selv i sagnenes Atlantis brølte de drukne

på sine slaver den natten havet kom.

Den unge Aleksander tok India.

Han alene?

Cæsar slo gallerne.

hadde han ikke engang med seg en kokk?

Filip av Spania gråt da hans armada

gikk under: Var det ingen andre som gråt?

Fredrik den andre seiret i sjuårskrigen. Hvem

seiret bortsett fra han?

På hver side: en ny seier.

Hvem kokte seiersmaten?

Hvert tiår: en ny stor mann.

Hvem betalte regningen?

Så mange historier.

så mange spørsmål.

Kronikk i Telemarksavisa 2017.

Ragnar Steinstad er født i 1948 og bor i Skien.

Spørsmål til teksten:

1. Hva er budskapet i denne teksten?
2. Hva slags bakgrunn har skribenten?
3. Hva synes du om diktet til Bertolt Brecht?
4. Hvorfor tror du dette diktet har fulgt Steinstad gjennom arbeidslivet?
5. Synes du vi får vite for lite om sliterne i samfunnet? Og bør de hedres og omtales mer?

